

Vergaderjaar 2009–2010

32 123

Nota over de toestand van 's Rijks financiën

G

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 3 november 2009

Tijdens de vergadering van de vaste commissie van Financiën¹ op dinsdag 27 oktober 2009 hebben de leden van de fractie van de SP aangegeven nog enkele schriftelijke vragen te willen stellen ter voorbereiding op de Algemene Financiële Beschouwingen. Deze vragen zijn vervat in de brief aan de minister van Financiën van 28 oktober 2009

De minister en de staatssecretaris van Financiën hebben op 30 oktober 2009 gereageerd.

De commissie brengt bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Hester Menninga

¹ Samenstelling:

Van den Berg (SGP), Bemelmans-Videc (CDA), Terpstra (CDA), Ten Hoeve (OSF), Kox (SP), Vedder-Wubben (CDA), Biermans (VVD), Essers (CDA), (voorzitter), Noten (PvdA), Sylvester (PvdA), Schouw (D66), Van Driel (PvdA), Doek (CDA), Leijnse (PvdA), Peters (SP), De Boer (CU), (vice-voorzitter), Reuten (SP), Hofstra (VVD), Asscher (VVD), Laurier (GL), Hermans (VVD), Koffeman (PvdD), Böhler (GL), Elzinga (SP) en Yildirim (Fractie-Yildirim).

BRIEF AAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Den Haag, 28 oktober 2009

Tijdens de vergadering van de vaste commissie van Financiën van de Eerste Kamer op dinsdag 27 oktober 2009 hebben de leden van de fractie van de SP aangegeven nog enkele schriftelijke vragen te willen stellen ter voorbereiding op de Algemene Financiële Beschouwingen. Met dit schrijven doe ik u deze vragen van de fractie van de SP toekomen met het verzoek de antwoorden uiterlijk vrijdag 30 oktober 2009 aan de Kamer te doen toekomen.

Vragen SP-fractie

In het kader van de Algemene Financiële Beschouwingen en de Miljoenennota 2010 hebben de leden van de fractie van de SP een aantal vragen aan de minister van Financiën.

Tijdspad terugdringing staatsschuld

Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in de Eerste Kamer zijn met betrekking tot het terugdringen van de staatsschuld diverse bezuinigingsbedragen genoemd. We kunnen ervan uitgaan dat bij (a) een structurele economische groei van 2% en (b) een structureel begrotingsoverschot van 0% en (c) een staatsschuld van ongeveer 40% BBP (bij benadering de situatie medio 2008) een verdere terugdringing van het tekort min of meer automatisch tot stand komt. Stel dat we in 2011 een economische groei van >1% bereiken, doorlopend tot >1% in volgende jaren. Wat is in de optiek van de regering dan het aantal jaren waarin via uitgavenvermindering en/of inkomstenverhoging de staatsschuld de 40% BBP zou moeten bereiken (in een optimistisch en een pessimistisch groei-scenario)?¹

Tijdelijke crisisbelasting: inkomstenbelasting topinkomens

Met betrekking tot de financiering van de crisis hebben de senatoren Schuurman en Noten de regering gevraagd naar haar opvatting over de invoering van een tijdelijke crisisbelasting op topinkomens boven de Balkenende-norm. Op 25 juni 2009 antwoordden de premier en de minister van Financiën dat dit procyclisch zou werken.²

- (a) Kan de minister van Financiën uitleggen in welk opzicht zo'n belasting in de huidige conjunctuurfase procyclisch werkt – rekening houdend met de verschillende consumptiequote van lagere en topinkomens?
- (b) Kan uit het antwoord van de regering op de vragen van Schuurman en Noten opgemaakt worden dat een uitgestelde crisisbelasting in de opvatting van de regering juist zou zijn bij de eerstvolgende hoogconjunctuur, dat wil zeggen wanneer deze contracyclisch werkt?
- (c) Is de regering bereid de juistheid van zo'n belasting nu al publiek te maken?

Tijdelijke crisisbelasting: vermogensbelasting topvermogens

Naast, of eventueel in plaats van, een tijdelijke crisisbelasting op topinkomens hoort een tijdelijke crisisbelasting op topvermogens tot de mogelijkheden om de door de crisis aangeslagen staatsschuld te verminderen. Daarbij overwegen de leden van de SP-fractie het volgende. Afgezien van de kwestie wie allemaal de veroorzakers van de crisis waren (onderzoek daarnaar loopt) is zeer globaal wel te indiceren wie er in de afgelopen decennia – naast de bankiers met hun bonussen – geprofitteerd hebben van de overmatige kredietverlening. Dit betreft met name degenen die via geprolongeerde bankkredieten voor de aankoop van

¹ Wat is daarbij in % BBP de huidige prognose voor de staatsschuld 2011 en hoe is deze opgebouwd (bruto schuld tegenover netto schuld)?

² Vragen door de leden der Kamer gesteld overeenkomstig artikel 140 van het Reglement van Orde, en de daarop door de regering schriftelijk gegeven antwoorden, Aanhangsel Handelingen 2008/09, nr. 9 (25 juni 2009). http://www.eerstekamer.nl/schriftelijke_vraag/het_nederlands_financieel_beleid/f=x.pdf

vastgoed, effecten en grondstoffen extra vermogen konden opbouwen (woningwaardestijging met bovendien hypotheekrentebelastingaftrek, aandelenkoersstijging en grondstofprijsstijging). Het ligt dan voor de hand om het herstel van de overheidsfinanciën primair niet te zoeken bij degenen die niet of benedengemiddeld van de overmatige kredietverlening profiteerden, maar bij degenen die er bovengemiddeld van profiteerden.

In dit verband horen de leden van de genoemde fracties graag de opvatting van de minister van Financiën over een tijdelijke crisisbelasting op topvermogens, oplopend van bijvoorbeeld 0,1% per jaar voor vermogens van € 200 000–€ 500 000 tot 1,25% per jaar voor vermogens groter dan € 1 miljoen. In tien jaar tijd kan de staatsschuld zo teruggebracht worden tot onder de 40% BBP.¹

De onderstaande tabel geeft een indicerende becijfering.

Vermogen van huishoudens 2006

1. vermogensklassen	<€ 200 000	€ 200 000 – € 500 000	€ 500 000 – € 1 mln	≥ € 1 mln	totaal
2. aantal huishoudens per klasse x 1000	5 581	1 115	264	102	7 062
3. idem, in % totaal aantal huishoudens	79,0%	15,8%	3,7%	1,4%	100%
4. totaal vermogen per klasse x 1 mld	€ 178,8	€ 343,1	€ 178,0	€ 294,4	€ 994,3
5. idem, in % totale vermogen	18%	35%	18%	30%	100%
6. ordinale weging vermogen per klasse, naar aantal huishoudens per klasse*	0,23	2,19	4,79	20,50	1
7. idem, gestandaardiseerd op laagste klasse (=1)	1	10	21	90	4,4**
8. crisisbelasting: indicatie belastingpercentage per jaar	0,0%	0,1%	0,25%	1,25%***	
9. belastingopbrengst in 10 jaar x 1 mld (excl. rente)		€ 3,4	€ 4,5	€ 36,8	€ 44,7

Bron: regel 1, 2, 4, CBS Statline 19-10-2009, bewerkt (betreft: bank-, en spaartegoeden, obligaties, aandelen, opties e.d., de eigen woning, ondernemingsvermogen en overige bezittingen – exclusief pensioenaanspraken).

* Regels 5/3.

** Het gemiddelde vermogen (€ 141 000) ligt dus 4,4 maal hoger dan het gemiddelde vermogen van de 79% der huishoudens uit de laagste klasse (€ 32 000). (Het gemiddelde van de volgende drie klassen ligt respectievelijk op € 308 000, € 674 000 en € 2 886 000.)

*** Bij een vermogen van € 200 000 is de jaarlijkse belasting dan € 200; bij een vermogen van € 500 000 is deze € 1 250; bij een vermogen van € 1 000 000 is deze € 12 500.

Deze tabel betreft het jaar 2006. Indien de minister beschikt over (voorlopige) cijfers voor latere jaren, dan wordt verzocht die bij het antwoord te verstrekken.² Daarnaast vragen de genoemde leden om voor een drietal peiljaren (begin jaren 1980, begin jaren 1990 en begin jaren 2000 ieder in een ongeveer overeenkomstige conjunctuurfase) overeenkomstige cijfers te verstrekken, waarbij de cijfers voor eerdere jaren gecorrigeerd worden voor inflatie.³

¹ D.w.z. bij een gemiddelde economische groei van >1%. Bij een hogere groei komt de schuld (cet.par.) navent eerder tot op 40% BBP en kan deze crisisbelasting gereduceerd worden.

² Regel 1–7.

³ Regel 1–7.

Bij deze crisisbelasting op topvermogens is nog het volgende op te merken. Het is aannemelijk dat betrokkenen deze belasting gemiddeld genomen kunnen financieren uit het toekomstig rendement op vermogen. Het is uiteraard niet de bedoeling dat deze belasting ten koste gaat van effectief ondernemingsvermogen. Voorzover vermogen vastzit in ondernemingen (bedoeld wordt «investeringen», niet «beleggingen») zou de

belasting daarom voldaan moeten kunnen worden in de vorm van, naar keuze van de belastingbetaler: «cumulatief preferente aandelen» die uitgekocht mogen worden of «cumulatieve inkomstobligaties».¹

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Prof. Dr. P.H.J. Essers

¹ *Cumulatief preferente aandelen*: als de winst in enig jaar niet toereikend is om het preferente percentage dividend uit te keren, wordt dit in volgende jaren ingehaald, steeds vóór de gewone aandelen in aanmerking komen. *Cumulatieve inkomstobligaties*: obligaties waarop slechts rente wordt uitgekeerd als de winst dit toelaat; ontoereikende rente wordt in latere jaren ingehaald.

**BRIEF VAN DE MINISTER EN DE STAATSSECRETARIS VAN
FINANCIËN**

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 oktober 2009

Hierbij ontvangt u de antwoorden op de schriftelijke vragen ter voorbereiding van de Algemene Financiële Beschouwingen van aanstaande dinsdag 3 november.

De minister van Financiën,
W. J. Bos

De staatssecretaris van Financiën,
J. C. de Jager

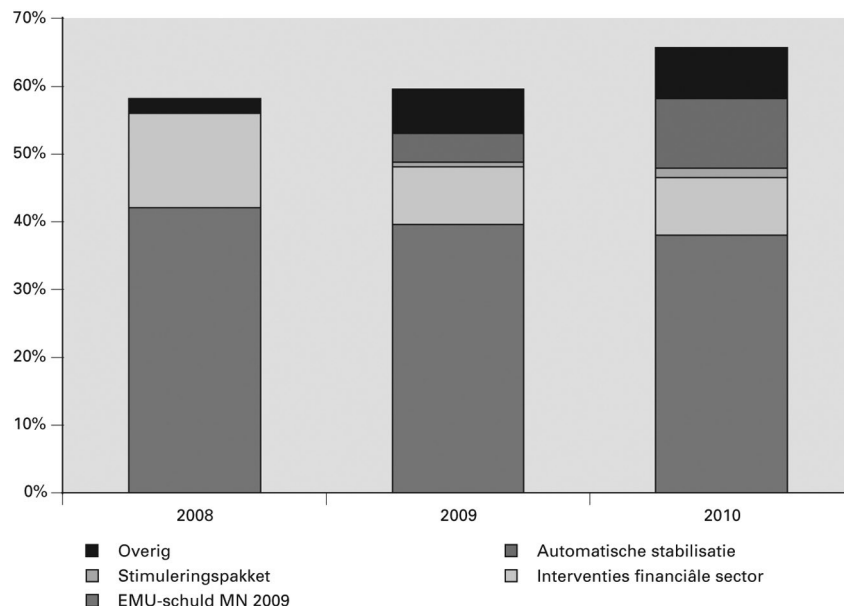
Antwoorden schriftelijke vragen ter voorbereiding van de Algemene Financiële Beschouwingen

Vraag tijdpad terugdringing staatsschuld

Tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen in de Eerste Kamer zijn met betrekking tot het terugdringen van de staatsschuld diverse bezuinigingsbedragen genoemd. We kunnen ervan uitgaan dat bij (a) een structurele economische groei van 2% en (b) een structureel begrotingsoverschot van 0% en (c) een staatsschuld van ongeveer 40% BBP (bij benadering de situatie medio 2008) een verdere terugdringing van het tekort min of meer automatisch tot stand komt. Stel dat we in 2011 een economische groei van >1% bereiken, doorlopend tot >1% in volgende jaren. Wat is in de optiek van de regering dan het aantal jaren waarin via uitgavenvermindering en/of inkomstenverhoging de staatsschuld de 40% BBP zou moeten bereiken (in een optimistisch en een pessimistisch groei-scenario)?¹

Ultimo 2008 bedraagt de schuld 58,2% (zie Financieel Jaarverslag van het Rijk 2008). De schuld 2008 is dus aanzienlijk hoger uitgekomen dan 40%, m.n. door financiële interventies. Voor 2010 wordt een tekort verwacht van 6,3% van het bbp. Dit betekent dat de overheidsschuld verder toeneemt. Zie ook onderstaand figuur uit de Miljoenennota.

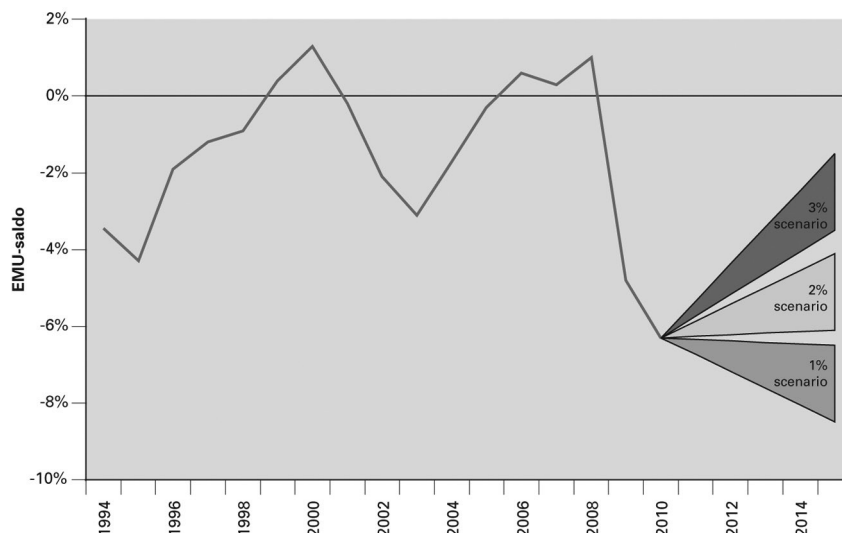
Figuur 4.1 MN 2010

De onzekerheid t.a.v. de economische groei en de ontwikkeling van de overheidsfinanciën is op dit moment groot. In de MN 2010 (figuur 3.13) is een grove indicatie gegeven van de ontwikkeling van het EMU-saldo voor de komende jaren bij verschillende groeiscenario's (zie figuur).

¹ Wat is daarbij in % BBP de huidige prognose voor de staatsschuld 2011 en hoe is deze opgebouwd (bruto schuld tegenover netto schuld)?

Figuur 3.1.3 MN 2010

Het is erg onzeker wat de komende tijd het groeipad zal zijn. Daar komt bij dat erg lastig aan te geven is welk deel van de saldooverslechtering structureel kan worden verondersteld en welk deel mogelijk «automatisch» wordt ingelopen indien de economie weer aantrekt. Het is niet vanzelfsprekend dat het tekort ook afneemt indien de economische groei hoger uitkomt dan 1% per jaar. Ook is het lastig om een inschatting te geven van de mogelijke opbrengst(en) van de verschillende interventies die zijn gepleegd in de financiële sector.

Al met al is het niet met enige betrouwbaarheid aan te geven in wat voor tijdpad de EMU-schuld teruggebracht kan worden in de richting van de 40%.

Vraag tijdelijke crisisbelasting: inkomstenbelasting topinkomens

De leden van de fractie van de SP vragen de regering naar haar opvatting over de invoering van een tijdelijke crisisbelasting op topinkomens boven de Balkenende-norm. Deze leden vragen om een verklaring waarom de zo'n belasting in de huidige conjunctuurfase procyclisch werkt – rekening houdend met de verschillende consumptiequote van lagere en topinkomens? Tevens vragen de leden of een crisisbelasting bij de eerstvolgende hoogconjunctuur wel juist zou zijn? Tot slot vragen de leden van de fractie van de SP of de regering bereid is de juistheid van zo'n belasting nu al publiek te maken?

Iedere lastenverzwaring in tijden van economische neergang werkt procyclisch, omdat het besteedbaar inkomen van burgers wordt verkleind in een periode waarin economiebreed sprake is van vraaguitval. Dit geldt dus ook voor lastenverzwaring die specifiek gericht is op de topinkomens. Wel is de consumptiequote van de hoge inkomens gemiddeld lager dan die van de lage inkomens. Een lastenverzwaring voor de topinkomens werkt dus procyclisch, maar minder procyclisch dan een lastenverzwaring voor de lagere inkomens. Hierbij moet worden aangetekend dat de hogere inkomens gemiddeld meer vermogen hebben dan lagere inkomens en dus ook zwaarder zijn getroffen door de prijsdalingen op vermogensmarkten, in het bijzonder de aandelenmarkt en de huizenmarkt.

Na de crisis zullen de overheidsfinanciën op orde moeten worden gebracht, waarbij zowel naar de uitgavenkant als de inkomenskant van de

Rijksbegroting moet worden gekeken. Hiervoor heeft het kabinet het proces van Brede Heroverwegingen opgestart. Daarnaast kijkt de Studiecommissie Belastingstelsel naar mogelijke scenario's voor aanpassingen van het belastingstelsel. Deze commissie zal daarbij onder andere aandacht besteden aan de gevolgen van aanpassingen van de samenstelling van de belastingmix en de tarieven van verschillende belastingsoorten, zoals de inkomstenbelasting en de BTW.

Vraag tijdelijke crisisbelasting: vermogensbelasting topvermogens

De leden van de fractie van de SP hebben gevraagd naar wenselijkheid van invoering van een tijdelijke crisisbelasting op topvermogens. Daarnaast geven de leden van de fractie van de SP aan dat een tijdelijke crisisbelasting op topvermogens over 10 jaar tijd € 44,7 mld op zou leveren. Hierbij is uitgegaan van gegevens van het CBS over vermogens in 2006. Bij deze berekeningen kunnen twee kanttekeningen worden gezet: hij sluit niet aan bij de huidige belastingheffing en bij overschrijding van een vermogensklasse wordt het nieuwe tarief over het gehele vermogen berekend.

Wenselijkheid

Het kabinet kiest niet voor additionele lastenverzwaring, maar handhaaft het afgesproken lastenkader. Daarbinnen zijn geen voorstellen om in 2010 de belasting op vermogen te verhogen. Dit onder andere in het besef dat – zoals hierboven is gemeld – het vermogen door de crisis is afgenomen en het opbouwen van vermogen niet moet worden ontmoedigd.

Aansluiting bij de huidige belastingheffing

Een extra belasting op vermogen zou het eenvoudigst kunnen worden vormgegeven door een verhoging van het belastingpercentage van box 3. De grondslag van box 3 is het vermogen exclusief de eigen woning, het ondernemingsvermogen en het AB-vermogen, dit in tegenstelling tot het CBS-vermogen. Verder is er bij box3 een deel van het vermogen vrijgesteld. Onderstaande tabel bevat het aantal huishoudens per vermogensklasse van het box3-vermogen zowel vóór als na aftrek van het heffingsvrije deel.

Tabel 1: Box3 vermogen 2007

	€ 200 000 – € 500 000	€ 500 000 – € 1 mln	> € 1 mln	totaal
Aantal huishoudens x 1 000 vóór aftrek van heffingsvrij deel	277	81	45	403
Aantal huishoudens x 1 000 na aftrek van heffingsvrij deel	224	72	43	339
Totaal box3 grondslag x 1 mld na aftrek van heffingsvrij deel	68,8	49,7	105	223,5

Overgang naar volgende vermogensklasse

Zodra het vermogen in een hogere klasse terechtkomt, wordt het nieuwe belastingpercentage berekend over het totale vermogen. Dit betekent dat in de gevraagde berekening de vreemde situatie ontstaat dat bij een vermogen van € 999 999 de jaarlijkse belasting € 2 500 bedraagt, en bij een vermogen van € 1 000 000 ineens € 12 500.